

OSMAN AVNÎ EFENDİ VE ESERLERİ

Mehmet Şamil BAŞ*

Hayatı

Trabzonlu şairlerden Kara Osman Avnî Efendi'nin adı Osman'dır. Manzumelerinde "Avnî" mahlasını kullanmıştır. Müellifin hakkındaki bilgiler temelde onun manzumelerindeki bilgilere dayanmaktadır. Hakkında ilk bilgi veren İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, müellifin adını *Avnî Efendi*¹ olarak zikreder. Diğer kaynaklar ve akademik çalışmalarda ise adı *Avnî*², *Avnî (Trabzonlu)*³, *Osman Avnî*⁴, *Osmân Avnî Efendi*⁵ *Kara Osman Avnî*⁶, *Trabzonlu Avnî*⁷ ve *Trabzonlu Kara Osmân Avnî Efendi*⁸ olarak geçmektedir. *Divân*'ında yer alan *Unvan-ı Nazım* başlıklı manzumesine göre Trabzon sancağına bağlı Giresun'un Görele kazasının Haydarî (Haydarlı) köyündendir ve lakabının da Kara Osman olduğunu belirtmektedir. Karaosmanoğulları ailesine mensuptur.⁹ Aynı manzumede annesinin adının *Hayru'n-Nisa Zehrâ adaşı* ve babasının adının ise *Şübber arkadaşı* olduğunu söyler. Kendi adını da *Zi'n-nureyn'e uygun* olarak tanımlar. Bu bilgilerden yola çıkarak anne adının Zehra ya da Fatıma, baba adının Hasan¹⁰ ve kendi isminin Osman olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Detayına dâir "*kime küsem bana buldum kusûri*" şeklinde ifadelendirdiği bir sebebe binaen asıl vatani olarak gördüğü Trabzon'a veda ederek dönemin Aydın vilayetine bağlı *Sığacık Kal'ası*'nı (İzmir, Seferihisar, Sığacık Mahallesi) zaruri olarak mesken edinmiştir. *Dibâce* isimli manzumesindeki bilgilere göre ders vekili Ahmedî Âsım Efendi'nin¹¹ kendisinin üstadı olduğunu ve ondan şeriat ilmi öğrendiğini belirtir. Ahmed Âsım Efendi, ilk derslerini 1862-63 yılında Fatih Camii'nde vermiştir ve ders vekili olması 1875 yılı sonrasıdır. Avnî'nin *Dibâce* manzumesi

* Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, mehmentsamil.bas@erdogan.edu.tr

¹ Bk. İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî'ş-Şuârâ)*, haz. Müjgân Cunbur, (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999), 1/208.

² Bk. Aysun Sungurhan Eydurhan ve Hamiye Duran, "Avnî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2002), 2/44.

³ Bk. Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, (İstanbul: 1936-1945), 2/576. Aynı kullanım Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde de tercih edilmiştir. Bk. Yayın Kurulu, "Avnî (Trabzonlu)", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, haz. Ezel Elverdi vd., (İstanbul: Dergah Yayınları, 1977), 1/231.

⁴ Bk. Beyhan Kesik, "Göreleli Bir Divan Şairi: Osman Avnî", *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiriler II*, (Ankara: Giresun Belediyesi Yayınları, 2009), 599-610.

⁵ Bk. Beyhan Kesik, "Divân 2 (Avnî)", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, (Erişim 7 Eylül 2023).

⁶ Bk. Murat Yüksel, *Geçmişten Günümüze Trabzon Şairleri (Osmanlı Dönemi)*, (Trabzon: Yunus Dergisi Yayınları, 1993), 1/201. Murat (Uraz), *Halk Edebiyatı Şiir ve Dil Örnekleri*, (İstanbul: Sühulet Kütüphanesi, 1933), 61-62, 94-96; Hüseyin Albayrak, *Trabzonlu Divân Edebiyatı Şairleri*, (İstanbul: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, 2010), 120.

⁷ Bk. Fatma Sabiha Kutlar, "XIX. Yüzyıl Şairi Trabzonlu Avnî ve Divan'ları-I", *Türkbilgi: Türkoloji Araştırmaları* 9 (2005), 113-131; Selma Ülker, *Trabzonlu Avnî Divanı İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Sözlük*. (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006).

⁸ Bk. Beyhan Kesik, "Trabzonlu Kara Osman Avnî Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Erişim 7 Eylül 2023);

⁹ Karaosmanoğulları hakkında bk. Yuzo Nagata, *Tarihî Ayanlar: Karaosmanoğulları Üzerinde Bir İnceleme*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997).

¹⁰ Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için "*Şebber ve Şübber*" ifadelerinin kullanımı için bk. Seyyid Alizâde Hasan b. Müslim, *Hızırnâme*, haz. Yaşa Altınok, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 44. Ayrıca bk. Fatih İlyiç, "Alevî-Bektaşî Geleneğinde Duvâzlar-Duvâzimamlar", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 27 (2013), 242.

¹¹ Gümülcineli Ahmed Âsım Efendi, son devir Osmanlı âlimi, kazasker ve huzur dersi mukarriridir. 1836-37'de Gümülcine doğumlu olup 1911'de İstanbul'da vefat etmiştir. Hakkında geniş bilgi için bk. Nihat Ergin, "Ahmed Âsım Efendi, Gümülcineli", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/44-45.

hicrî Safer 1300 / Aralık 1882 tarihli *Dîvân*'ında olduğu göz önüne alındığında Osman Avnî'nin 1875-1882 tarihleri arası bir dönemde İstanbul'da bulunduğunu ve ilim tahsil ettiğini söyleyebiliriz. Arapça ve Farsça bilmediğini söyleyen Osman Avnî, manzumelerini Türkçe yazmıştır. İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, onun hakkında “*Trabzon şuarâsını cem 've tertîb eden şair Hammamî-zâde İhsan Bey, bu zat hakkında mâlumâtı olmadığımı söyledi*” diyerek kendisi hayattayken hacimsiz manzumelerinin iki ayrı dîvân olarak bir arada yayımlanmasını yermektedir.¹²

Vefat tarihi 1892 (1309-10) olarak zikredilmektedir.¹³ Kaç yaşında vefat ettiğine dair net bir bilgiye sahip değiliz. Hicri 1290 tarihli *Dîvân*'ında yer alan “*iricek otuza yaş*” redifli manzumesi *Dîvân*'ının tamamlandığı yılda yazıldığı var sayılarak yapılan hesaplamayla ellili yaşlarda vefat ettiğine dair bir çıkarım yapılmıştır.¹⁴ Bununla birlikte 1300 tarihli ikinci dîvânında geçen “*Bir gice ma'nada gördüm irmiş idi kırka yaş*” ifadesi 1290'da tamamladığı ilk dîvânının sonrasında yazıldığı düşünüldüğünde 1250-1260 yılları arasında (1834-1844) doğmuş olabileceği ve vefat yaşının 50 ile 60 arası olma ihtimalini güçlendirmektedir. Kabrinin nerede olduğu tespit edilememiştir.

Otuzlu yaşlarda kendisine verilen Avnî mahlasını bir başka manzumedeki ifadesine göre Nakşî bir kimseden almıştır. Bu bağlamda tasavvufa yakın olduğu cenahın Nakşibendiyye tarikatı olduğu söylenebilse de manzumelerinde buna dair daha fazla karine bulunmamaktadır.

Eseri

Dîvân-ı Avnî

Osman Avnî Efendi'nin bilinen tek eseri *Dîvân*'ıdır ve iki ayrı dîvândan oluşmaktadır. Müellif nüshası bulunamayan eser Rûmî tarihle 14 Haziran 1303'te (Hicrî 4 Şevval 1304 - Milâdî 26 Haziran 1887) basılmıştır. Bu baskılardan biri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Bölümü numara 679'da kayıtlıdır. Toplam 48 sayfadır. Eserin 1. sayfasında “*Trabzonlu Osman Avnî Efendinin eseri*¹⁵ olup *asâkir-i şâhâne ser-çavuşlarından Rüşdî Efendi'nin ma'rifetiyle tab'u temsil kılınmıştır. Sene 14 Haziran 1303*” yazmaktadır. Yine aynı sayfada eserin 4 Şevval 1342 (9 Mayıs 1924) tarihinde İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal'ın kütüphanesine girdiğine dair temellük kaydı vardır. 24. sayfanın sonunda birinci dîvânın tamamlandığına dair “*temme el-kitâbu'd-dîvân bi-avnillahi'l-meliki'l-mennân kad veka'a'l-ferâğu min tahrîri hâzâ en-nazmi fî seneti tis'in ve mi'eteyni elfi fî şehr-i Saferi'l-hayr*” yazmaktadır ki bu, Safer 1290 / Nisan 1873 tarihine denk gelmektedir.

İkinci dîvân aynı nüshanın 25. sayfasından başlayıp 48. sayfasında sonlanmakta olup tamamlandığına dair “*temme el-kitâbu'd-dîvân bi-avnillahi'l-meliki'l-mennân kad veka'a'l-ferâğu min tahrîri hâzâ en-nazmi fî seneti selasi ve mi'eti ve elf fî şehr-i Saferi'l-hayr*” yazmaktadır. Bu tarih de Safer 1300 / Aralık 1882 - Ocak 1883 tarihini göstermektedir.

Eserin nerede ve hangi matbaada basıldığına dair bir karine yoktur. Dîvân metni harekeli olup her sayfası 21 satır üzere tertip edilmiştir. Varak numarası yerine sayfa numaraları mevcuttur. Osman Avnî Efendi dîvânının her iki kısmına da ayrı ayrı tarih düşürmüştür. 1290 tarihli ilk dîvânına eserin 2. sayfasında yer alan ilk manzumesinin son beytinin ikinci mısraındaki harflerin toplamı 1290'dır.

¹² Bk. İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 1/209.

¹³ Tespitlerimize göre bu tarih ilk olarak Murat Uraz tarafından “1892 senesinde ölmüştür” şeklinde ifade edilmiştir. Bk. Murat, *Halk Edebiyatı Şiir ve Dil Örnekleri*, 61. Ancak bu tarihin hicri karşılığı bazı çalışmalarda 1309 bazılarında 1310 şeklinde hicri tarihe çevrilerek kullanılmıştır.

¹⁴ Şairin 1290 tarihinde tamamladığı Dîvân'ında yer alan “*iricek otuza yaş*” redifli manzumesinin 1300 tarihinde yazıldığı farz edilerek yapılan ilk çıkarım Fatma Sabiha Kutlar'a ait olup Osman Avnî'nin yaşı hakkında “*elli yaşında ve dolayısıyla muhtemel doğum tarihinin de H. 1260 (M.1844-1845) olabileceğini*” söylemektedir. Bk. Kutlar, “*XIX. Yüzyıl Şairi Trabzonlu Avnî ve Divan'ları-I*”, 117. Selma Ülker'in yüksek lisans tezinde de benzer çıkarıma “*1843 tarihleri dolayında doğmuş*” ifadesiyle işaret edilmektedir. Bk. Ülker, *Trabzonlu Avnî Divanı İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Sözlük*, 10.

¹⁵ Bu kelime bazı çalışmalarda “eş'arı” okunmuştur. Bk. Kesik, “*Trabzonlu Kara Osman Avni Efendi*”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.

Târih-i Dîvânın dilin mısra-ı sâñiden alın
Kaddi kemân Avnî kulin dil nâra yandı ibtidâ

İkinci dîvânına düşürdüğü tarih ise ikinci dîvânın ikinci manzumesinin son beytinde geçen “gaş” kelimesi ile dir:

Deryâ-yı aşkı boylarım târih-i dîvân eylerim
Gaş harflerini söylerim şâir dilinden Avniyâ

Her iki tarihin de altına rakamsal olarak değerleri ayrıca yazılmıştır.

Osman Avnî Efendi'nin iki ayrı dîvân sahibi olmasının ve bu iki dîvânın bir arada basılmasının sebebi ilk dîvânının kaybolmasıdır. Bunun üzerine ikinci bir dîvân hazırlığına girmiş ve ilk dîvânı bulduğunda ikisinin bir cilt içinde tab' edilmesini istediğini eserinin 30. sayfasındaki manzumede şöyle belirtmektedir:

Bir mecâzî bir hakîkî iki dîvân yazmışam
Biri doksan biri üç yüzde arası pek ırâh

Bu kelâmın menşe'inden ger sorarsan ey ahî
Gâ'ib oldu anların bir dânesi itdim surâh

Ger bulursam ikisin bir cilde koymakdır emel
Hem ikisi bir kab içre tab' olunsun iki şâh

Osman Avnî'nin Dîvân'ları bu sebebe binaen ikinci dîvânın yazılışından 4 yıl sonra şâir hayatta iken Serçavuş Rüşdî Efendi tarafından 26 Haziran 1887 tarihinde basılmıştır.¹⁶ Eserin taşbaskı nüshalarından biri Millet Kütüphanesi AEmnz308 koleksiyon numarasına kayıtlıdır. Bundan ayrı olarak taşbaskı nüshalardan 4'ü Milli Kütüphanede 06 Mil EHT A 2666, EHT 1956 A 562, EHT 1964 A 1148 ve 06 Mil EHT A 11344 numaralarında kayıtlıdır. Bu nüshaların ikisi Ali Özsoy, A. H. Yaşaroğlu'ndan satın alınırken biri Fevziye Abdullah Tansel tarafından bağışlanmıştır. Matbu nüshalardan EHT 1964 A 1148 numaralı nüshanın katalog bilgisinde “1290 tarihinde Süleyman Efendi Matbaasında basılmıştır” ve içindekilerine dair “2. Kitap: Dîvânçe-i Tecellî” notları bulunmaktadır.

Muhtevası

Osman Avnî Efendi'nin kendisinin dîvân adını verdiği her iki dîvânçesinde yer alan 64 manzumesi 924 mısralık bir hacim ihtiva etmektedir. 1290 tarihli dîvânçede 30 manzume bulunur. İlk manzume serlevhadaki Dîvân-ı Avnî başlığının dîbâcesi hükmündedir. Ardından kafiye düzenine göre 29 manzume sıralanmıştır ki her kâfiyeden sadece bir manzume yazılmıştır. Bu bakımdan ilk dîvânçe 420 mısradır. Tüm manzumeler 7 beyit üzere kurulmuştur. Bu manzumelerin sonunda manzumelerin hangi aruz kalıplarıyla yazıldığını belirten bir sayfa yer almaktadır. İlk dîvânçe 2-24 sayfaları arasındadır.

1300 tarihli ikinci dîvânçede ise 34 manzume bulunmaktadır. İlk manzume yine dîbâce hükmünde başlıksız verilmiştir. 5 beyitten oluşmaktadır. Ardından *Dîvân-ı Avnî* ismindeki manzumesi ve onun ardından kafiye düzenine göre her birinden bir manzume olmak üzere yine yedişer beyitlik 29 manzume tertip edilmiştir. Bu manzumelerin arkasından 7 beyitlik *Kasîde-i Muhammediye*, 14 beyitlik *Unvan-ı Nazım* ve 16 beyitlik *Zübde-i Verese* manzumeleri tertip edilmiştir. İkinci dîvânçe 504 mısralık bir hacim oluşturmakta ve matbu baskının 25-48. sayfalarında yer almaktadır. İlk dîvânçede olduğu gibi manzumelerin arkasından vezinlerin hangileri olduğunun bilgisine yer verilmiştir.

¹⁶ Selma Ülker, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde dîvânın sadece bir bölümünün olduğunu söylemekte ancak katalog numarası vermemiştir. Bk. Ülker, *Trabzonlu Avnî Divanı İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Sözlük*, 2. Beyhan Kesik, 1290 tarihli Osman Avnî Dîvân'ının bir nüshasının Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi numara T. 811.219'da olduğunu belirtmektedir. Bk. Beyhan Kesik, “Görelili Bir Divan Şairi: Osman Avnî”, 602.

Osman Avnî Efendi tarafından iki ayrı dîvân olarak tanımlanan eseri mürettep bir dîvân olmaktan çok uzaktır. Çoğu dîvânçede bile bazı harf kafiyesinde pek çok şiir bulunurken Avnî Efendi her kafiyeden sadece bir şiir verme yoluna gitmiştir. İkinci dîvânını ilk dîvânının kaybolması dolayısı ile yazmış olması, ikinci dîvânında bu usûlü benimsemiş olmasına sebep teşkil eder gibi görünse de ilk dîvânın bulunup basılması ile aslında bunun Osman Avnî Efendi'nin az sayıda manzume ile dîvân sahibi olma yönündeki çabası olarak görülmektedir. Hatta bu hususta İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal "*İki divanın mündericati, şiir değil alelâde nazım bile addolunamaz. Mütekaddimîn ve müteahhirînden bi-hakkın şair olan nice zevat-ı zarîfenin divanları tab' olunmayarak zayı olduğu halde Kara Osman Avnî gibi şairlerin(!) divanlarının tab' ve neşr edilmesine erbab-ı divan değil, divaneler de ihzar-ı hayret eder.... Sahibi bastırdıysa 'kuzguna yavrusu anka görünür' ve Ser-çavuş Rüşdî Efendi –kernal-i takdirinden dolayı- tab' ettirdiyse 'Merhaba ey semt-i irfânın bâid-i ebtârî' demek icâb eder.*"¹⁷ diyerek hem Osman Avnî Efendi'yi hem de eserin baskısını üstlenen Rüşdî Efendi'yi eleştirmektedir.

Her iki dîvândaki manzumelerin azlığı Osman Avnî'nin şiir kabiliyeti hakkında yeterli düzeyde karar vermeyi netleştirmese de Osman Avnî'den ilk bahseden kaynak olan İnal'ın sert eleştirileri sonraki çalışmalarda Avnî'nin şiir kabiliyeti hakkında verilen hükümlere zemin teşkil etmiştir.

Birinci dîvânın sonunda yer alan aruz kalıplarının başlıkları "*vezn-i dîbâce*", "*vezn-i gazel*", "*vezn-i dîvân*", "*vezn-i kalendârî*" ve "*vezn-i semâî*"dir. İkinci dîvânın sonunda yer alan aruz kalıpları bilgilerinin başlıklarında ise "*vezn-i kaside*", "*vezn-i ünvân*" ve "*vezn-i zübde*" başlıkları yer alır. Bu vezin bilgileri dîvânda yer alan manzumelerin nazım şekilleri ve türleri hakkında da bilgi içeriyor olsa da şekil itibarıyla tam olarak örtüşmez. Örneğin halk edebiyatında hece sayısı 14 olan ve dörtlüklerle yazılan kalenderî tarzı şiirler ya da hecenin 8+7 bazen de 7+8 duraklarıyla ve çoğunlukla dörtlükler hâlinde dîvân ya da dîvânî tarzıyla yazılan şiirler *Dîvân*'da bu isimle anılsalar ve aruz kusurları barındırsalar da aruz kalıbıyla yazılmışlardır.¹⁸ Ancak garibâne duyguları anlatmaları nedeniyle kalenderî diye isimlendirilen bu manzume şekliyle Avnî'nin manzumeleri içerik itibarıyla uyuşmaktadır.

Osman Avnî, ikinci dîvânının mim kafiyesindeki manzumesinde ilk dîvânını mecâzî ikinci dîvânını ise hakiki dîvân olarak tanımlar. Dîvânlar bu açıdan incelendiğinde ilk dîvânda sevgiliye duyulan aşkın daha baskın olduğu; ikinci dîvânda ise dînî ve tasavvufî bağlamdaki manzumelerin ve kavramların daha sık geçtiği görülmektedir. Esasta bu durum, ikinci dîvânda bir *Kaside-i Muhammediye*'nin yer alması ve dînî-tasavvufî remizlere daha sık yer verilip ilk dîvân sonrası kurgulanmış bir durum olarak göze çarpmaktadır.

Sade ve anlaşılır bir dil ifade eden Osman Avnî'nin manzumeleri ağırlıklı olarak Tekke edebiyatının içinde yer alırlar. Bazı manzumelerinde ise aşk acısı, vuslat arzusu, gurbetin etkisi ve sıla hasreti gibi konuları geleneksel Dîvân Edebiyatı formu ve mazmunlarıyla vermeye çalışmıştır. Bununla birlikte nasihat verme özelliği içeren bazı manzumelerinde insanları Allah'ın yoluna ve doğruya kavuşturma çabası taşıdığını söyleyebiliriz. Tasavvufa dâir bazı remizleri kullanması, Hz. Peygamber'e olan sevgisini dile getirmesi, âyet ve hadislerden bazı kısmî iktibaslar yapması ve telmihlerde bulunmasıyla da özellikle ikinci dîvânıyla Dînî-Tasavvufî Türk Edebiyatı penceresine yakın bir duruş sergileme gayreti olduğu hissedilmektedir. Ancak tüm manzumeleri incelendiğinde ve dîvân edebiyatının son örneklerini verdiği yüzyıl da göze alındığında gerek hacim gerek sanatsal değer ve gerek muhteva yönüyle Kara Osman Avnî Efendi bu sahada vasat düzeyde bir şair hükmünü aşmamaktadır. Birlikte basılan iki dîvânçesinin de harekelenmiş olması ise yaşadığı dönemin dil özelliklerini yansıtmaya açısından önemlidir.

¹⁷ Bk. İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 1/209.

¹⁸ Kalenderî ve dîvânî nazım şekilleri için bk. Bekir Sami Özsoy, *Başlangıçtan Günümüze Örnekleriyle Türk Şiiri*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005), 158-160.

Resim 1: Osman Avni Efendi'nin 1303 tarihinde basılan ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Bölümü numara 679'da kayıtlı Divân'ının ilk iki sayfası

Kaynakça

- Albayrak, Hüseyin. *Trabzonlu Divân Edebiyatı Şairleri*. İstanbul: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, 2010.
- Ergin, Nihat. "Ahmed Âsım Efendi, Gümülcineli", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/44-45.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet. *Türk Şairleri*. İstanbul: 1936-1945.
- İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî ş-Şuârâ)*. haz. Müjgân Cunbur. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999.
- İyiyol, Fatih. "Alevî-Bektaşî Geleneğinde Dübâzlar-Dübâzimamlar". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 27 (2013), 228-250.
- Kesik, Beyhan. "Dîvân 2 (Avnî)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. Erişim 7 Eylül 2023. <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-2-avni>
- Kesik, Beyhan. "Görelî Bir Divan Şairi: Osman Avnî". *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiriler II*. Ankara: Giresun Belediyesi Yayınları, 2009. 599-610.
- Kesik, Beyhan. "Trabzonlu Kara Osman Avni Efendi". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 7 Eylül 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/avni-trabzonlu-kara-osman-avni>
- Kutlar, Fatma Sabiha. "XIX. Yüzyıl Şairi Trabzonlu Avnî ve Divan'ları-I". *Türkbilgi: Türkoloji Araştırmaları* 9 (2005). 113-131.
- Murat (Uraz). *Halk Edebiyatı Şiir ve Dil Örnekleri*. İstanbul: Sühulet Kütüphanesi, 1933.

- Nagata, Yuzo. *Tarihte Ayanlar: Karaosmanoğulları Üzerinde Bir İnceleme*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997.
- Özsoy, Bekir Sami. *Başlangıçtan Günümüze Örnekleriyle Türk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.
- Seyyid Alizâde Hasan b. Müslim. *Hızırnâme*. haz. Yaşa Altınok. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Sungurhan Eydurhan, Aysun ve Duran, Hamiye. “Avnî”. *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. 2/44. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2002.
- Trabzonlu Osman Avnî Efendi. *Dîvân-ı Avnî*. haz. Serçavuş Rüşdî Efendi. 1303.
- Ülker, Selma. *Trabzonlu Avni Divanı İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Sözlük*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Yayın Kurulu. “Avnî (Trabzonlu)”. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, haz. Ezel Elverdi vd. İstanbul: Dergah Yayınları, 1977.
- Yüksel, Murat. *Geçmişten Günümüze Trabzon Şairleri (Osmanlı Dönemi)*. Trabzon: Yunus Dergisi Yayınları, 1993.